

Byggevirkksomheten

Det er byggekomiteen og utstyrskomiteen som sammen med administrasjonen har oppfølgingsoppgavene knyttet til foreningas bygninger, innredning og utstyr. TT eier en stor bygningsmasse fordelt på 13 anlegg, om vi tar med alt fra de største hyttene og ned til foreningas to nødbuer. I TTs budsjett er innsatsen på bygningssida i prinsippet delt i tre mellom byggeoppgaver, større vedlikeholdsarbeider og utgifter til det jevnlig vedlikehold.

På hvert hytteanlegg er det et tilsyn som står for den jevnlig oppfølging av vedlikehold, reparasjoner, maling, utskiftninger av utstyr osv. At vedlikeholdsoppgaver kan løses gjennom slik frivillig innsats, er helt avgjørende for å holde kompliserte hytteanlegg, dels vanskelig tilgjengelige og med værhard beliggenhet, i jevnt god stand.

Byggesaker og større vedlikeholdssaker blir vanligvis planlagt og beskrevet av arkitekt/ingeniør og utført som betalt arbeid av byggmestere og andre håndverkere etter innhentet anbud. Bygge- og utstyrskomiteens innsats og noe arbeid knyttet til ferdigstilling etter byggearbeid, vil være frivillig, ikke betalt arbeid. Utover dette velger TT av ulike årsaker ikke å prioritere bruk av dugnadsinnsats til større byggeoppgaver. For å sikre en mer systematisk og jevnlig gjennomgang av vedlikeholdsstatus, har TT de siste par år brukt bygningskyndig ekspertise for kartlegging av hver enkelt hytte. Bruk av betalt fagkompetanse er også nødvendig for oppfølging av stadig mer komplisert teknisk utstyr som strømaggregater, brannvarslingsanlegg osv.

I løpet av de siste 5 år har TT brukt totalt 7,5 millioner kroner på bygge- og vedlikeholdsoppgaver. Og det er brukt knapt 1 million kroner til utstyr. De samlede utgifter i foreninga har i samme periode vært på knapt 28 millioner kroner. Det betyr at byggearbeid og vedlikehold i denne perioden har tatt hele 37 % av foreningas midler, mens 3,5 % er brukt til utstyr. Årlig har det altså gått beløp på i størrelsesorden 1,5 millioner kroner til å holde hyttene i stand og foreta det som ses på som nødvendig og mulig å få til av utvidelser, endringer og fornyelser. De 5 siste år har vært særlig aktive år når det gjelder bygging, fornyelse og vedlikehold. Ca. 4 millioner kroner av de 7,5 er i 1993-94 brukt til de spesielt støttede opprustings- og utvidelsesprosjektene på Gjevilvasshytta og Trollheimshytta.

Det er gitt støtte fra Kulturdepartementet (overskudd fra tipping og andre spill) til turisthytteanlegg siden 1983, og TT har mottatt nærmere 2 millioner kroner i slik støtte de siste 5 år. Denne støtten er helt avgjørende for den mer offensive forvaltninga av bygningsmassen som TT nå greier å gjennomføre. I tillegg fikk TT de ca. 4 millioner kroner i ekstra midler i forbindelse med friluftslivets år/DNTs 125-årsjubileum i 1993.

Når det bygges i en turistforening

Av Erik Stabell

Når en byggeoppgave løses i en turistforening, utløses alltid nye byggebehov

Trondhjems Turistforening har en verdifull, stor og krevende bygningsmasse å holde i hevd og videreutvikle. Våre hytter er plassert i de to fjellområdene Sylene og Trollheimen. Hvert fjellområde har sine tilhengere. Og hver hytte har sine entusiaster som ser klare behov for forbedringer på "sin" hytte. Denne entusiasmen er et viktig grunnlag for all den dugnadsinnsatsen som legges ned i vedlikehold av hytter og tilrettelegging. Men det gjør selvsagt også at de instanser i foreninga som skal prioritere mellom ulike vedlikeholds-, utbedrings- og nybyggingsbehov sitter i en ganske presset situasjon med mange behov presentert.

Men er det nå slik at alle TT's hytter skal ha samme standard og samme utstyr? Hvordan sikrer vi at hyttene tilfredsstiller rimelige krav når det gjelder boligforhold for betjening, standard på kjøkken, brannsikkerhet osv. uten å miste særkvaliteter og ønskete forskjeller mellom hyttene? Etter at boligforholdene for betjeninga nå er forbedret på så godt som alle de betjente hyttene, og de fleste har fått skikkelige selvbetjente kvarterer utenom betjent sesong, er det uten tvil nødvendig å prioritere ny kombinert betjeningsbolig og selvbetjeningsavdeling på Storerikvollen. Dette er et opplagt tilfelle. Men det er ikke like opplagt at Jødalshytta og Schulzhytta skal ha el.-kraftaggregat, selv om de andre betjente hyttene har fått det. Og selv om Gjevilvasshytta og Nedalshytta på mange måter er kommet i en særstilling når det gjelder teknisk

Gjevilvasshytta før og etter den siste ombyggingen (1991 og 1994)

Foto: Erik Stabell

Gjevilvasshytta har fått ny kjellernedgang.

Foto: Erik Stabell

Nedalshytta på mange måter er kommet i en særstilling når det gjelder teknisk standard, er det kanskje slik at vi verken ønsker eller har råd til denne standarden på alle eller flere av hyttene.

Enkeltkrav utløser store prosjekter

Ved siden av alle de ønsker om bygningstiltak som klargjøres innen foreninga, har det i løpet av de senere årene skjedd en kraftig skjerping av miljø-, sikkerhets- og helsekravene som en turistforening må følge opp på sine hytter. Dette er for det aller meste nyttige krav som dels ville bli fulgt opp uansett av foreninga selv. Myndighetene som skal gi foreninga råd om hvordan vi skal følge opp kravene, gjør også dette på en stort sett fornuftig måte. Likevel er det vel noen av de krav som blir stilt som preges av at de ikke først og fremst er beregnet på enkle overnattingssteder i fjellet dit folk bare kommer dersom de har god bevegelighet, og der f.eks. systemet på på selvbetjeningshyttene er basert på gjestenes egen innsats.

Ofte er det slike miljø-, sikkerhets- og helsekrav som utgjør den utløsende faktoren for mer omfattende utbedringer eller ombygginger av ei hytte. Et eksempel på dette er innføringa av el.-kraftaggregater på de betjente hyttene. Det er vel etterhvert så godt som umulig å tilfredsstille de brannvarslings- og helsekrav som blir stilt til drift av litt større betjente hytter uten å ha tilgang på el.-kraft.

Krav til kjøkkendrift og brannvarsling utløser altså anskaffelsen av el.-aggregater på de større betjente hyttene. Samtidig vil det være meningsløst å

gjennomføre så omfattende investeringer i aggregat og installasjoner uten også å utnytte de andre fordelene tilgang på el.-kraft gir. Totalt sett nødvendigvis gjør dette ofte ganske store ombyggingsprosjekter på ei hytte, kanskje utløser det den storutvidelse eller hovedombygging som burde vært gjennomført, men som uten de offentlige krav, måtte utsettes fordi andre prosjekter var viktigere.

Et annet tankekor er det at krav når det gjelder miljø, sikkerhet og helse i praksis gjerne bidrar til å skru opp standarden på hyttene, gjøre drifta av hyttene mer krevende og øke hyttenes miljøbelastning på omgivelsene. Innstallering av el.-kraft på hyttene oppleves utvilsomt av gjestene som en standardheving. Selv om et el.-kraftaggregat i dag er enkelt å betjene, krever det vedlikehold og det kan gå i stykker. Et el.-kraftaggregat basert på diesel- eller bensindrift på ei betjent hytte krever flere tonn brennstoff i året og gir tilsvarende utslipp. TT er generelt meget kritisk til hva vi skal bruke strøm til for å redusere standardhevingseffekten og miljøkonsekvensene så mye som mulig, og vi velger aggregatkapasitet ut fra det. Likevel kommer vi ikke bort fra at vi er i ferd med å skru hyttestandarden i været og påføre oss miljøproblemer og mer krevende teknisk drift av hyttene.

Heldigvis begrenser ikke helsekrav muligheten til bruk av godt bygde utedøer. Riktig utførte og rett plasserte utedøer er billige og miljømessig den beste løsninga på hyttens dopproblem. Vannklosetter utløser krav om kostbare rensaneanlegg som erfaringsmessig må gjennomgå omfattende og dyre utskiftinger hvert 5. - 10. år. Personlig vil nok mange foretrekke innendørs do når de skal ut et ærend i løpet av natta. Men med store kostnader for fornyelse av rensaneanlegg hvert 5 - 10 år på hver hytte med vannklosett, vil nok de fleste

Det nye uthuset på Gjevilvasshytta.

Foto: Erik Stabell.

være enig i at dette er penger som bør gå til mer nyttige formål.

Utbedringstiltakene tar ressursene

Da TT satte igang sitt langtidsplanarbeid ca 1980, var tanken at foreninga i bygningsdelen av dette planarbeidet skulle kartlegge og prioritere nye hytteprosjekter og større utvidelser av de eksisterende hyttene. En startet da med en systematisk gjennomgåelse av behov for utbedringer og større vedlikeholdsoppgaver både for å tilfredsstille den standard som foreninga selv ønsket å ha på sine hytter og for å oppfylle myndighetenes krav.

Etter kort tid i dette planarbeidet kunne vi grovt oppsummere og konstatere at foreningas ressurser til byggetiltak i overskuelig framtid måtte gå til helt nødvendige større vedlikeholds- og utbedringstiltak. Bare de høgest prioriterte utbygginger på de eksisterende hyttene var det realistisk å få gjennomført raskt. Heller ikke etablering av kombinerte betjenings- og selvbetjeningslokaler på de betjente hyttene som ikke hadde slike fra før, var det mulig å finne penger til de første årene.

Og dette blir nok en generell konstatering for turistforeninger som har en så stor og krevende hyttepark som TT, at det hvert år må settes av store midler for systematisk gjennomføring av nødvendige vedlikeholdsuppgaver, fornyelser og oppdateringer av de hyttene foreninga allerede har.

De siste 15 år

Når vi ser tilbake i tid til ca 1980 da vår forrige langtidsplan tok form, kan vi oppsummere endel viktige endringer i statusen for TT's hytter. En slik oppsummering føles ikke rettferdig i forhold til at det er lagt ned en mye større innsats enn den som kommer fram i oversikten. I oppsummeringa får vi med bare de store og merkbare prosjektene. Det meget store arbeidet som er lagt ned i alle de mange små forbedringer, kommer ikke med. Likevel, her er lista over endel større arbeider som er gjennomført siden tidlig på 80-tallet.

Trollheimen:

Vi har fått gode selvbetjeningskvarterer (ubetjent på Gjevilvasshytta) på alle de betjente hyttene utenom sesong.

Det er bygd ut gode vaske- og dusjlokaler på alle de tre betjente hytte-

ne.

Betjeningsboliger er bygd ut på Jøldalshytta og Trollheimshytta og har nå god standard på alle de betjente hyttene.

Det er bygd ut nytt kjøkken på Trollheimshytta og kjøkkenet på Gjevilvasshytta er utbedret. Bare kjøkkenet på Jøldalshytta har ikke topp standard.

Trollheimshytta har fått større sengekapasitet, og vil ikke lenger være en flaskehals i rutenettet i Trollheimen. Det er i tillegg klargjort for en planlagt større utvidelse.

Det er installert strøm på Trollheimshytta.

Gjevilvasshytta er fullt ut bragt opp til den ønskete gode bygnings- og vedlikeholdsstandard som har vært målet for utviklinga av hytta. Gode tilpassete løsninger er funnet for nye vindfang og nytt uthus.

Både Orkelsjøhytta og Dindalshytta er bygd om.

Sylene:

Ramsjøhytta er nyutbygd til god kapasitet og utgjør ikke lenger noen flaskehals i rutenettet.

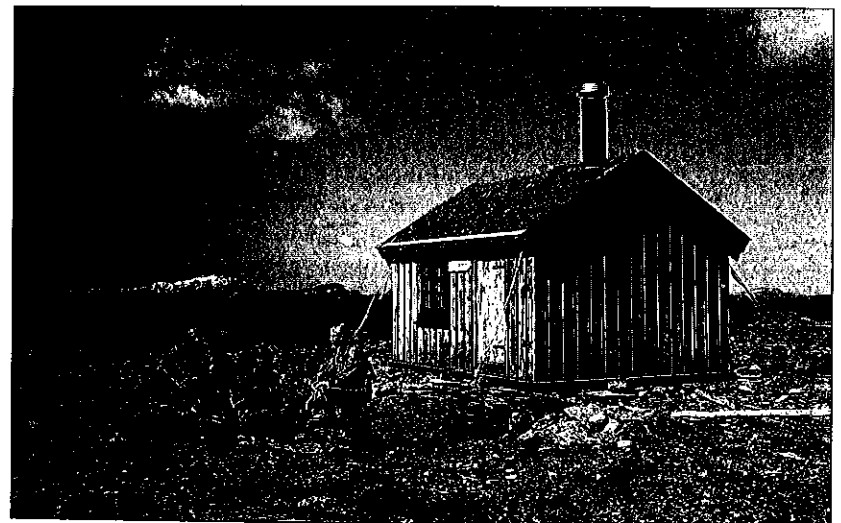
Både Kjøl- og Græslhytta er omfundamentert og ombygd.

Storerikvollen har fått strømaggregat, godt kjøkkenutstyr, dusjavdeling og nye utedoer.

Schulzhytta har fått ombygd kjøkkenet, nyinnreda dusj- badstuavdelinga og flytta inngangen.

Også hønsene på Trollheimshytta har fått nytt hus.
Foto: Erik Stabell.

Rastebua på Fiskåhøgda, tegnet av Jan Ivar Bruheim.

Foto: Erik Stabell

På Nedalshytta er flere viktige utbedrings- og ombyggingsprosjekter gjennomført, som drenering, innstallering av kjølerom og paneling av stue og inngangsparti.

For alle hyttene, både de betjente og de selvbetjente, er TT i ferd med å tilfredsstille de nye brannsikkerhetsbestemmelsene.

Fortsatt store oppgaver venter på løsning

Etter rekordåret 1993 bestemte foreninga at det skulle avsettes et beløp på 800.000 kroner til et byggefond. Mange mener nok dette er et stort beløp til framtidige byggeprosjekter - . Men med de omfattende bygge- og utbedringsoppgaver TT fortsatt står overfor, er dette et relativt lite beløp. Men et slikt fond kan gi oss en bedre frihetsgrad til å gjennomføre helhetlige, større utbedringsprosjekter der vi ellers måtte nøye oss med kortsiktig flikking og småutbedringer.

Av større prosjekter står bl.a. disse fortsatt på ventelista :

Ny selvbetjeningshytte som forbinder Sylene og Femundsmarka.

Nytt selvbetjeningskvarter utenom sesong/betjeningsbolig på Stor-erikvollen (kfr. Jøldalsløsninga).

Ny selvbetjeningshytte som forbinder Trollheimshytta og Jøldalshytta med Rindal.

Justeringsiltak og ferdigstilling av Trollheimshytteutbygginga.

Ruter og tilrettelegging

TT varder og merker innafør sitt arbeidsområde knapt 750 km sommerruter, ca 370 km i hvert av områdene Sylene og Trollheimen (inkludert Dovrefjell nord og Orkelsjøtraktene). Det vedlikeholdes ca 310 km permanent vinterstaking, derav knapt 10 km i Trollheimen og kvistes ca 30 km vinterruter i Trollheimen. Med denne oppgaven følger oppsetting av skilt ved alle utgangspunkter, hytter og sti- og løypedeler. Bygging, vedlikehold og utlegging av bruer er dels TT's ansvar alene, dels et fellesansvar mellom andre og TT og dels andres ansvar.

Det er en ansvarlig ruteinspektør i hvert av fjellområdene Trollheimen og Sylene. Disse har mange hjelpere som bidrar i det praktiske arbeidet. Rute og kartkomiteen, med ruteinspektørene som medlemmer, skal samordne, planlegge og foreslå prioriteringer av arbeidet for styret. Komiteen skal også legge det fram for styret når det er forslag til forandringer på rutene.

TT's arbeidsområde:

I 1979 ble grensene for TT's arbeidsområde søkt klargjort med "naboforeningene" Den Norske Turistforening (DNT), Kristiansund og Nordmøre Turistforening (KNT) og Nord-Trøndelag Turistforening (NTT). Grensene som ble avklart går slik:

Mot nord: Fylkesgrensa fra Gjevingåsen østover til Skarvan, Meråker tettsted, opp dalen til riksgrensa ved Storlien (kvarteret Bjørneggen i Meråker, Prestøyhytta, avtale med Teveltunet og tilhørende rutenett er NTT's ansvar).

Mot øst og sør: Riksgrensa fra Storlien til Brekken, langs riksveg 31 til Røros, langs riksveg 30 / 3 til Alvdal og langs riksveg 29 til Hjerkin.

Mot vest: Langs E 6 fra Hjerkin til Engan, langs Åmotdalen til Åmotdalshytta (hytta er KNT's), rett nordover til Snøfjellkollan til fylkesgrensa (ruta Urvasbekken - Dindalshytta er TT's ansvar), langs denne til Gjøre i Sunndalen, langs dalen ned til Fale, langs Giklingdalen til Innerdalen (ruta Fale - Innerdalen er KNT's ansvar), over Bjøråskardet til Kårvatn (ruta er TT's ansvar, avstikker til Todalshytta KNT's) og omlag rett nordover til Surnadalen ca 10 km øst for Skei. (KNT's nåværende styre bestrider denne grensa som ble avklart med foreninga i 1979/80).

Sommermerking skal etter de retningslinjer som gjelder for tilrettelegging i fjellet primært skje ved varding og med T-symbolet som signatur, som viser at dette er en turistforeningsmerket rute. I myr og skogsområder må en i stor grad basere seg på merking på trær, evt. med stokker satt ned i myra. TT har tradisjonelt brukt runde markeringer, men skal etterhvert gå over til T-merking.

Vintermerking skal etter retningslinjene gjøres med kvisting som settes ut før vintersesong (vanligvis påske eller vinterferie). I Sylene er de fleste rutene merket med permanente staker. Denne permanente vintermerkinga er av ulike årsaker diskutert. Det er i 1993 gjennomført en "forsterket" staking som en tilpasning til den svenske vintermerkinga på rutene nærmest grensa, og det skal avklares evt. gjennomføring av en reduksjon i de øvrige delene av Sylene.